

PROSTORSKA SOCIOLOGIJA V PRAKSI

Ko sem pripravljaj prispevek za današnje srečanje, sem znova prelistaval predhodna, starejša avtorjeva teoretsko-konceptualna besedila in rezultate empiričnih raziskav. Zdelo se mi je, da so v knjigi, o kateri teče diskusija, nekateri odmiki od temeljnih avtorjevih teoretskih postulatov. No, ugotavljam, da gre bolj za izčiščevanje njegovega dialektičnega načina razmišljanja, pa tudi, da je bilo v akcijski pristop in v to, da bi bila knjiga berljiva za širše občinstvo, vloženega veliko navora. Po začetnih straneh in po slogu sem tudi mislil, da gre načeloma in v večini za empirično testiranje njegove sociologije družbenih sprememb oz. koncepta individuacije in globalizacije na Koprskem. Potem ko sem knjigo prebral, vidim, da gre za nova konceptualna dognanja in zlasti za zelo podrobno razčlenjevanje, sistematizacijo pojasnjevanja sprememb v prostorsko-časovni organizaciji bivanja, za nekakšno – dejansko in anticipativno – sociologijo vsakdanjega življenja.

Ker sem bil v skupini raziskovalcev, ki je leta 1997 raziskovala na terenu, mi je bilo že takrat jasno, da si profesor od te raziskave želi zelo velik izplen. Kljub očitni razliki v starosti (in mimogrede tudi statusu) je bila njegova zagnanost takšna, da sva mu s kolegom Trčkom stežka sledila. Na to raziskavo se je hotel popolnoma osredotočiti. Ob res dolgotrajnem, napornem snovanju javnomnenjskega vprašalnika in – to lahko zdaj nekoliko hudomušno komentiram, da sva s kolegom sem in tja izgubljala živce pri neskončnih popravkih, spreminjanju formulacij vprašanj, diskusijah, ki so pogosto tekle globoko v večere – se profesor nikakor ni želel utruditi. Res je šlo z moje strani za mešanico čudenja, občudovanja njegove energije in jeze. Ko smo bili na terenu, smo vstajali zgodaj, tudi ob vikendih in se zvečer zavlekli v konferenčno sobo v koprskem hotelu, kjer smo premlevali vprašalnik, medtem ko so nas gosti hotela gledali kot zombije. Z intervjuji, ki smo jih opravljali v Kopru in okolici v obdobju, ko smo še skupaj raziskovali, smo dodobra vznemirili tamkajšnje ljudi, zlasti pa uradnike na občini, za katere smo bili včasih pravi vsiljivci. Sam sem opravil približno sto pogovorov in zdelo se mi je, da je to pretirano. No, to očitno ni nič v primerjavi z avtorjem, ki jih je v letih, ki so sledila, opravil prek tisoč. Tisto, kar smo delali skupaj, je bil torej šele začetek.

Po brskanju po spominih se vračam na začetek; poskušal bom kratko komentirati oz. oceniti delo, o katerem teče razprava. Po že omenjenem vnovičnem listanju njegovih ključnih predhodnih del ugotavljam, da ta knjiga dokazuje konsistentnost njegovega precej idiosinkratičnega teoretiziranja družbenih sprememb vse od leta 1978, ko sta H. Teune in Z. Mlinar izdala

delo *Developmental logic of social system* (Razvojna logika družbenih sistemov). Mimogrede: Enciklopedija Britanica navaja to delo kot referenčno v kategoriji t. i. »grand teorij« o družbenih spremembah. Že takrat, pred več kot tridesetimi leti, tematizira procese globalizacije kot novega načela svetovne integracije, pri tem pa ves čas polemizira z enostranskimi, enodiomenzijskimi razlagami teh procesov. Njegov kompleksen mikro- in obenem makroskopski vpogled v drobne družbene strukture s prostorsko-časovne perspektive in na različnih ravneh družbene stvarnosti je pripeljal do sistematične razlage procesov osamosvajanja in povezovanja od sredine dvajsetega stoletja naprej. Temeljne postulate klasične sociologije o družbeni dinamiki, zlasti o mehanizmih integracije in diferenciacije, je sicer ohranil, vendar pa je s konceptom dolgoročne regularnosti razvojne logike ves čas dokazoval protislovja, ki jih prinaša današnji čas. S hkratno obravnavo celotnega spektra oz. nivojev družbene realnosti, od posameznika v Kopru do nastajajoče globalne družbe prek vseh meja, razkriva, kako je vse na tem svetu vedno bolj soodvisno, obenem pa prav ta soodvisnost – navidezno paradoksalno – Koprčanu omogoča večjo samostojnost, izbiro in uveljavljanje njegove enkratnosti. Mislim, da je ob tem treba izpostaviti pomembno in povsem očitno Mlinarjevo lastnost, ki je stalnica njegovega znanstvenega dela: je humanist, ki v družbenih spremembah in vsakem empiričnem izkazu išče sledove človekove emancipacije in avtonomnosti skupnosti na nižjih prostorskih ravneh družbene organizacije glede na še obstoječo hierarhijo teritorialne organiziranosti. Včasih se sicer njegov humanizem ne zdi tako očiten, ker skuša posameznika in lokalne skupnosti čimprej in čimbolj vpreči v širni svet. Tudi ko neizprosno razkriva inercijo, zabubljenost v stare okvire, avtarkijo, nepripravljenost in odpor do sprememb, se zdi, da vsiljivo, nerealistično in celo futuristično vztraja pri spremembah, ki si jih ljudje morda niti ne želijo. Bolj celovit vpogled pa razkrije Mlinarjevo strast do pojasnjevanja, kako prav globalizacija omogoča bolj humano družbo in emancipacijske potencialne človeka, ki živi v njej. Res je tudi to, da včasih empirične izkaze dolgoročnih družbeno-prostorskih trendov na Koprskem in sploh v slovenski družbi najde le »v sledovih« ali pa spremembe samo anticipira, vendar pa je tudi res, da je za kakršnokoli tovrstno sled pripravljen »zaslišati«, kolikor posameznikov je za to potrebno, in prebrskati vsak vir, vsak letak, vsak napis, pa naj bo na videz še tako obskuren. S tem seveda razkriva naravo slovenske družbe (v tej knjigi pa koprške regije), ki je v smislu znanstvenega laboratorija za razkrivanje dolgoročnih, globalnih družbenih trendov precej manj uporabna, kot bi si raziskovalec želel.

Ker naj bi bila današnja predstavitev knjige namenjena tudi diskusiji in kritičnemu ovrednotenju knjige, bi na koncu izpostavil sintagmo »(VSE) ŽIVLJENSKO OZ. INTEGRALNO OKOLJE« in pripadajoče pojasnjevanje le-te, ki jo avtor uveljavlja v tej knjigi. Zdi se, da še ni docela pojasnjeno, kako

se to vklaplja v siceršnje trende k družbeni fluidnosti oz. vse večji mobilnosti, zlasti bivanjski. V tem smislu ni jasno, ali avtor pojmuje integralno vseživljenjsko okolje kot vsakokratno, ne glede na potencialno pogostejšo selitev ljudi, ali pa to pomeni, da s tem prihaja do nekakšnega zmanjšanja pojavnosti (selitvene) mobilnosti. Ta dilema gre v smeri problematizacije domocentričnosti v odnosu na gibljivost v fizičnem prostoru in širše konceptualizacije PROSTORSKO-ČASOVNE ORGANIZACIJE BIVANJA, ki je sicer jedro koncepta ŽIVLJENJSKEGA OKOLJA V GLOBALNI INFORMACIJSKI DOBI.